

SCHIMON FERDINAND (szül. Pesten 1797. — megh. 1857):
LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770—1827)

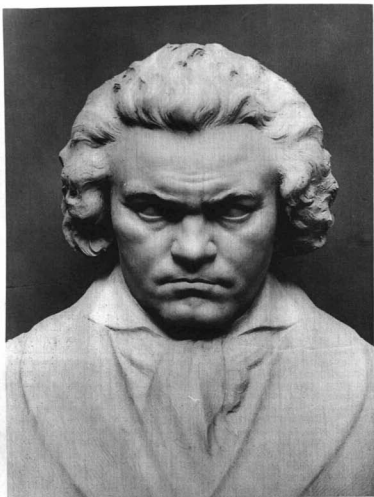
Beethoven-Museum, Bonn

ORSZÁGUNK
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

BEETHOVEN

Már csak Beethoven halotti maszkja néz reánk titokzatosan. A mester maga száz évvel halála után nem rejtély többé. A homály eloszlott, a régi Beethoven-misztériumból egy tisztán látható költő és ember éles körvonalal emelkednek ki; fölöttük erős világlítás, sugárzó fény. Miért nem látjuk sokáig ezt a monumentális jelenséget oly pontosan, mint ma? Talán éppen azért, mert túlzott pontossággal akarták kontúrját meghatározni. Osztályozták, besorozták. Először jelképe volt a zenei klasszicizmusnak. Tehát szimbóluma a tartalom és forma egyensúlyának, a témák szerves fejlesztésének, az általános emberi érzésekkel való közösségnek. Csakugyan ezek a klasszicizmus ismertetői. De nagyon keveset mondanak, amikor Beethovenről van szó. Mert ha csak arra mutatunk rá, hogy Beethoven se nem szüksézáru, se nem bőbeszédű, hogy éppen olyan művésze a formának, mint az érzésnek, hogy inkább konstruktív, mint dekoratív akart lenni, hogy az emberiség állandó örömei és fájdalmai jobban izgatták, mint az egyén kivételes ötlete, hőbortja, szeszélye: ezzel alig járultunk hozzá egy-két vonással Beethoven jellemrajzához. Sőt inkább ködbe vontuk. Mert kiderült, hogy Beethoven — főként utolsó műveiben — sokkal közelebb áll a *romantikához*, mint egyik-másik korai romantikus és közelebb, mint a tizennyolcadik század klasszicizmusához. Ő is lazítja, néhol színie megbontja a formákat; a széles architektúrárt elmés rögtönzések szakítják meg; nemcsak az általános és örök emberi motívumok, hanem a végsőig kifinomított és megfeszített idegek is megszólalnak. Az a modern zenei irány, melyet „neoklasszicizmusnak” nevezünk és melynek legfőbb képviselője Stravinsky, egyenesen szemére veti Beethovennek, hogy műveiben csak úgy áramlik az egyéni izgalom, hogy túlsók bennük a személyes élmény s ezért a neo-klasszikusok inkább Bachhoz és Mozarthoz vonzódnak. Szóval Beethoven mai arcképe nem fér el a régi keretben.

Beethoven lelkében firkészve, egyre élesebben hallotta meg fülünk az ott forrongó *szubjektív* elemeket. Haydn és Mozart is csak azt írták le, amit igazán éreztek. De Beethovenben megvolt az a fokozott őszinteség, az a vakmerő nyíltság, hogy az igazmondáson felül el sem hallgatott semmit. Megvallja minden küzdelmét, érezteti a ragyogó és ékesszóló formák mögötti lázadó természetét, keményen összeszorított ajkát. Az a duzzogó és zendülő hang, melyet műveiben néha megüt, a világgal való harca és fölényes vitája, a százele tépelődésből és válságból született nagy rámondulása az emberekre, akiket pedig annyira szerettek: teljesen új beszéd a zenében. És új az, hogy Beethoven nem a kész, a kialakult érzést adja, nem a végleges eseményt, hanem a kibontakozást. Érezzük, hogy az indulat miképp nő vagy sorvad el lassú emésztődésben, érezzük, hogy a lélekben miképp sűrűsödik a ború és oszlik a felhő. Gyönyörű a kohónak ez a feltárása, mikor benne minden zűg és sietereg. Így lett Beethoven nyelvének drámai lüktetése az élet valódi ritmusának mása, így lett természetes, emberi. A kilencedik szimfóniában a hangszerek oly emberileg beszélnek, hogy akkor, amikor az énekszólamok belépnek, már nem érezzük a távolságot hangszer és ember közt. De mit érne Beethoven titáni bátorsága, mellyel én-jének belső komplexumát, idegeinek minden cikázását közli velünk s mely bátor hangon az utolsó zongoraszonátákban és quartettekben metafizikai kérdésekkel ostromolja az eget, mit érne ez a hősi erő a megoldás titáni művészete nélkül, mit érne elszántságának és képzelmenek egész vulkánja, ha nem a szépség tűzét hányná! Nincs olyan bizalmas nyilatkozata, mely csak a pikantéria opalizáló csillámlásával hatna. Minden zengése mélyen megragad. Azért állunk különös varázs által megfeszített figyelemmel Beethoven végalkata, létharca és még apró, átfutó hangulata előtt is,

PÁSZTOR JÁNOS: BEETHOVEN

A martonvásári emlékmű

ÖBSE M KIL
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

mert szívünkbe nyílal a tudat, hogy itt egy teremtő géniusz vetett lobot és hogy itt egy percnyi fellobbanás is örök melösszá szellemült át.

Mint mondtuk, nyílt színen bírkózik a sorssal. Ez a tusa 1800 után legtöbb művének tartalma. Szonáti újra, meg újra mesélnék arról, hogy egyensúlyát miképp veszítette el és miképp akarta ismét megtalálni. A szonáto-tételek rendje: érzelmeinek csatarendje. Még a hithez, a mennyei igazsághoz is kemény viadal után jut el. De hite akkor hatalmas gyökeret ver. Bach koráiban és Mozart requiemében az áhitat kristálytisza, anyagi szépségű, teli finom és édes borzongásokkal. De Beethovennek prometheusi vergődésből született nagyszerű vallása lényegben más.

Beethoven döntő jelentősége, mely az előtte és utána járt mesterektől megkülönbözteti, két tünetben nyilvánul meg. Abban, hogy ő az első zeneköltő, aki a *tizenkilencedik század* szellemét képviseli,

amennyiben Mozart fesztelenségén is túlmenő szabadsággal alkotja meg és saját képére teremti műveit, s abban, hogy az egyéniségnek ilyen főlzabadtása mellett el tud jutni egy *kozmikus* gondolathoz. Az ötödik és a kilencedik szimfóniában az egész világot szemléli. Imádja a felsőbbrendűt és maga is az emberiség egyik orma. Rajong Leonora fanatikus hűségeért, a vitéz Egmontiért, az A-moll-quartett során a sínlódó testbe új erőt ömlesztő isteni jószágért, és rajong a nyugtalan elméért, hiszen arról álmodik, hogy megkomponálja „Faust”-ot. Átfogó fantáziája sokat jelentett már Goethe korában, még többet jelent nekünk ma, mikor a világháború után halljuk utolsó szimfóniáját, ahol szerietét fölajánlja az emberek millióinak. És nem tudni, hogy milyen új krízis leselkedik a világra a jövőben és hogy akkor mit fog jelenteni Beethoven: ez a hatalmas kúsgárgás. Miként nem tudjuk, hogy milyen újabb csodát fog még hozni az emberiségnek a radioaktív anyagok kúsgárgása.

MOLNÁR GÉZA

REMÉNYI JÓZSEF: BEETHOVEN-EMLEKÉREM